

Anmälan av Sveriges Television till Granskningsnämnden med anledning av ett inslag i Aktuellt om vindkraft och elpriser

Den 16 November sände SVT Aktuellt (kl 21:00) ett inslag om elpriserna i Sverige. I Inslaget gjordes en direkt koppling till den kraftiga utbyggnaden av vindkraft i landet och dagens låga elpriser. När reportern presenterade inslaget så sade han

"på bara några år så har det skett en revolution på den svenska elmarknaden och priserna har mer än halverats och det beror framför allt på den kraftiga utbyggnaden av vindkraft."

Efter denna introduktion så ägnade sedan SVT större delen av inslaget till att göra just en koppling mellan de idag rådande låga elpriset och utbyggnaden av vindkraft under de senaste åren. I inslaget intervjuades bland annat VD för SCA Vind. Han fick möjlighet att ge sin syn på de rådande elpriserna och på frågan om varför de fortsätter att bygga ut vindkraften trots låga elpriser så svarade han.

"Vi har en strategi att bygga ut det "förnybara" och att vi ser långsiktigt på dessa satsningar".

Inslaget avslutades sedan med att speakerrösten i reportaget sade att

"detta är goda nyheter för Sveriges elkonsumenter som kan räkna med många år med billig el i framtiden".

Genom detta inslag i Aktuellt där budskapet så tydligt kopplar samman låga elpriser med vindkraft så har SVT klart brustit i sin roll som en opartisk förmedlare av fakta och istället klart tagit ställning för vindkraft på ett sätt som kan anses strida mot den roll SVT har inom public service media. Det är uppenbart att den "röda tråden" i inslaget var att det just var den kraftiga utbyggnaden av vindkraften som låg bakom dagens låga elpriser.

Ställningstagande för vindkraft blir också extra tydligt när SVT inte heller valde att redovisa de stora subventioner som idag möjliggör en fortsatt utbyggnad av vindkraft i landet. En företrädare för vindkraftsindustrin fick här istället komma till tals och tala om förnybar energi och att utbyggnaden av vindkraft görs för att den på ett eller annat sätt är samhällsekonomiskt lönsam. Reportaget avslutades också på ett sätt som direkt vänder sig till svenska elkonsumenterna där budskapet är att en fortsatt utbyggnad av vindkraft garanterar låga elpriser i landet för en lång tid framöver.

Allt detta som SVT påstod i sitt reportage är dock felaktigt och det finns ingen direkt koppling mellan dagens låga elpriser och utbyggnaden av vindkraft. Likaså så finns ingen koppling mellan en fortsatt utbyggnad av vindkraft och framtida låga elpriser. Som grund för detta så har jag använt faktaunderlag från Svensk Energi (www.svenskenergi.se). Här går det ganska enkelt att med diagram och statistik ta fram fakta som visar att elprisets utveckling i Norden har påverkats av helt andra faktorer än utbyggnaden av vindkraft. Det är omöjligt med dessa fakta som grund, att

som SVT nu gjorde, peka ut vindkraften som den enskilt viktigaste orsaken till dagens låga elpriser. Tvärtom så är det mycket troligt att tillskottet av vindkraft i det Nordiska kraftnätet enbart haft en marginell inverkan på elpriset. Nedan redovisas för de samverkande faktorer som istället haft störst inverkan på dagens låga elpriser i jämförelse med den historiskt höga prisnivå som rådde under perioden 2008-2010.

- Priset på utsläppsrätter har fallit kraftigt sedan toppnoteringarna år 2008. ([se figur 1](#)) Från ca 30 Euro/ton till idag ca 5 Euro/ton. Här räknar man med att en ökning av CO2 priset med 10 euro/ton leder till ca 8 öre/kwh högre elpris på den nordiska elbörsen.
- Priset på kol har fallit kraftigt sedan toppnoteringen år 2008. ([se figur 2](#)) Så sent som år 2010 så handlades kol för över 120 USD/t för att nu vara nere i ca 70 USD/t. Då el på den Nordiska elbörsen på marginalen ([se figur 3](#)) prisätts av det dyraste energislaget fick höga kolpriser ett stort genomslag på elpriset så sent som under åren 2010-2011.
- Kärnkraften i Sverige upplevde också några dåliga år under perioden 2009-2011. Stora omfattande renoveringar och oplanerade stopp av reaktorerna mitt under vintersäsong och kallt väder gjorde då att elpriset sköt i höjden (http://www.svd.se/naringsliv/branscher/industri-och-fordon/reducerad-karnkraft-ger-skyhoga-elpriser_7021807.svd). Detta tvingade Sverige och Norden att importera kolkraftsel från bland annat Tyskland (se punkt två ovan). Under senaste åren har åter kärnkraftsverken producerat på en stabil och högre nivå. ([se figur 4](#))
- Fallande efterfrågan på el inte bara i Sverige utan i hela EU i ljuset av den ekonomiska krisen i Europa och världen hösten 2008. Detta har inneburit att elbehovet för svensk industri stadigt minskat och är nu 2014 lägre än på mycket länge ([se figur 6](#))
- Milt väder under de senaste två vintrarna har ytterligare skapat ett tryckt neråt på elpriset i Norden då hushållen efterfrågat allt mindre el. (Jämför detta med år 2010 som var ett kallt år för att vara på 2000 talet). Faktum är att 2014 blir ett år med rekordlåg sammantagen (hushåll plus industri) elanvändning i Sverige ([se figur 7](#))
- Ökad produktion av så kallad "förnybar" el inom ramen för det så kallade elcertifikatsystemet har lett till ett produktionsöverskott i Sverige. Detta har inneburit ett tillskott av elproduktion från både kraftvärme, småskalig vattenkraft och vindkraft. Sedan år 2003 har det bland annan tillkommit drygt 10 TWh kraftvärme samt ca 10 TWh el från vindkraft(år 2013). ([Se figur 5](#))

SVT väljer alltså här i sitt inlägg att helt bortse från samtliga punkter jag redovisat för ovan, bortsett från den sista punkten, som orsak till att elpriset nästan halverats sedan pristoppen 2010 ([Se figur 8](#)). Vad sedan gäller tillskotten av ny elproduktion så valde dessutom SVT att endast redovisa för de 10 TWh "förnybar" el som tillkommit genom vindkraften. SVT nämner alltså inte den ökade elproduktionen genom Kraftvärme som är i samma storleksordning. Faktum är att el från kärnkraften ökade([se figur 4 och figur 5](#)) mellan år 2010 till 2013 med lika mycket som som vindkraften (ca 7 TWh). Detta nämner inte alls SVT i sitt inlägg. Faktum är också att Sverige under åren 2011 till nu i November 2014 totalt exporterat 53 TWh ([se figur 9](#)) samtidigt som vindkraften i Sverige under samma period producerat 33 TWh. Det innebär att Sverige även utan vindkraften medräknat hade haft ett överskott på el om totalt 20 TWh vilket motsvarar 5 TWh/år under denna period.

Det är oklart varför SVT väljer att vinkla ett reportage som handlar om svensk energiförsörjning på detta sätt. Fakta om elpriser och svensk elproduktion liksom information som visar vad som styr elpriset på den nordiska elbörsen finns att hämta från flera olika håll. Genom att ha konsulterat och låtit oberoende experter på energiområdet, utan koppling till vindindustrin, uttala sig så kunde SVT gett en mer korrekt bild av vad som orsakat dagens låga elpriser. Istället väljer alltså SVT på bästa sändningstid att medvetet peka ut vindkraften som orsak till låga elpriser samt då också göra ett inslag i Aktuellt som i det närmaste glorifierar vindkraften som en frälsare för elkonsumenterna.

Samtidigt väljer också SVT i detta inslag att inte redovisa för de fakta som innebär att all ny vindkraft som byggs i Sverige byggs därför att den nu subventioneras fram genom elcertifikatsystemet. Utan detta direkta produktionsstöd så skulle ingen ny vindkraft byggas i Sverige idag. Detta framkom dock inte i inslaget. Här borde SVT visat att de elcertifikat som idag ger producenten av vindkraft ett tillskott på 18 öre/kWh samtidigt innebär att Sveriges elkonsumenter nu sammantaget tvingas betala drygt 2 miljarder kronor extra för denna vindkraftsel per år. Eftersom denna kostnad är inbakad i elpriset så syns inte kostnaden för elkonsumenten.

Till detta kommer också möjlighet till direkta skattelättnader för företag, kommuner och kommunala bolag som säger sig investera i egna vindkraftsverk för egen elproduktionen. Dessa kan då helt slippa energiskatt på 29 öre/kWh vilket sammantaget kan ge en kostnadsfördel för vindkraft inklusive elcertifikat på upp emot 50 öre/kWh. Inget annat energilag kan i nuläget konkurrera med dessa villkor och denna skattelättnad innebär därför inte bara en samhällsekonomisk kostnad, den snedvrider också konkurrensen mellan olika energilag och strider dessutom mot EU:s konkurrensregler. Detta har nu uppmärksammats av Svensk Fjärrvärme och Norsk Energi med flera som kräver att denna direkta skattelättnad för vindkraften tas bort. ([se bilaga 4](#)). Ingenting sades dock om detta i inslaget om varför vindkraft fortsätter att byggas ut trots de låga elpriser som idag råder.

Slutsatsen kring de bidrag som nu ges till vindkraften är att dels att elpriset utan dessa extra kostnader för elcertifikat mycket väl kunnat vara ännu lägre än vad de nu är. Samtidigt fortsätter alltså utbyggnaden av vindkraft, trots ett redan stort elöverskott, tack vare mycket förmånliga skattelättnader. Skattelättnader som i slutändan innebär minskade skatteintäkter för staten. Den totala samhällskostnaden av en fortsatt subventionerad utbyggnad av vindkraft som Sverige idag inte har något behov av är något som SVT borde tagit upp i sitt inslag.

Men istället för att redovisa detta så påstår SVT att vindkraften halverat elpriset för konsumenten vilket faktiskt, i ljuset av de fakta jag redovisat, är häpnadsväckande för att komma från ett opartiskt och kritiskt granskande nyhetsprogram som Aktuellt.

Det är lätt att tro att reportaget i Aktuellt så som det nu gjordes är en del i ett större sammanhang där public service media nu används av våra ledande politiker för att möjliggöra fortsatta subventioner av vindkraft i landet. Den nya regeringen har gått ut och deklarerat att de inte bara tänker behålla nuvarande stödnivåer för vindkraft utan också har en ambition att kraftigt öka dessa ytterligare inom ramen för dagens elcertifikatsystem.

Risken är uppenbar att konsekvensen av att SVT på bästa sändningstid visar ett inslag som på ett direkt felaktigt sätt pekar ut vindkraften som den enskilt största orsaken till

att elpriset på bara några år halverats också innebär att allmänheten fortsätter ge sitt stöd till denna politik som innebär utökade subventioner till vindkraft. I inslaget påstods också att ännu mer vindkraft garanterar låga elpriser en lång tid framöver.

I själva verket kan en fortsatt kraftig vindkraftsutbyggnad i Sverige mycket väl innebära att Sveriges elkonsumenter på sikt kommer att få betala ett sammantaget mycket högt pris för den el som konsumeras. Detta då den el som nu subventioneras fram genom elcertifikat i förlängningen innebär stora krav på nätinvesteringar som möjliggör export och överföring av stora mängder intermitterent elproduktion i framtiden. ([se artikel i bilaga 3](#)) I slutändan kan också en större andel vindkraft innebära att vi riskerar att få betala ännu mer för vår elproduktion då så kallade kapacitetsmarknader måste uppföras för att säkra effektillgången i det svenska elnätet ifall kärnkraften avvecklas och ersätts med vindkraftsproducerad el.

För att illustrera detta tydligt så har jag vid tre tillfällen de senaste dagarna varit inne på svenska kraftnäts hemsida (www.Svk.se) där effektbalanser i det Nordiska elnätet visas i realtid. Tabellerna ([se bilaga 2](#)) visar tydligt vindkraftens oförmåga att leverera effekt till det Nordiska elnätet. Tabellerna visar tydligt på stora variationer från dag till dag.

Om SVT i Aktuellt valt att redovisa dessa tabeller så kunde allmänheten kanske förstå konsekvensen av ett elsystem baserat på mycket vindkraft. Det inses då också lätt att vindkraftens bidrag till det Nordiska elnätet knappast kan ha halverat elpriserna på bara några år. Detta då el från vindkraftsverk under normala omständigheter under vinterhalvåret endast står för 2-7% av det totala effektbehovet i Norden.

Men inget av detta sades eller visades i reportaget utan istället så gavs intrycket av att mer vindkraft i Sverige bara skulle innebära lägre elpriser för elkonsumenterna ju mer som byggdes.

Jag väljer därför att anmäla SVT och Aktuellt till granskningsnämnden för att de den 16 November sände detta reportage som på ett felaktigt sätt pekade ut vindkraften som den dominerande orsaken till varför elpriset mer än halverats på bara några år.

Mats Persson

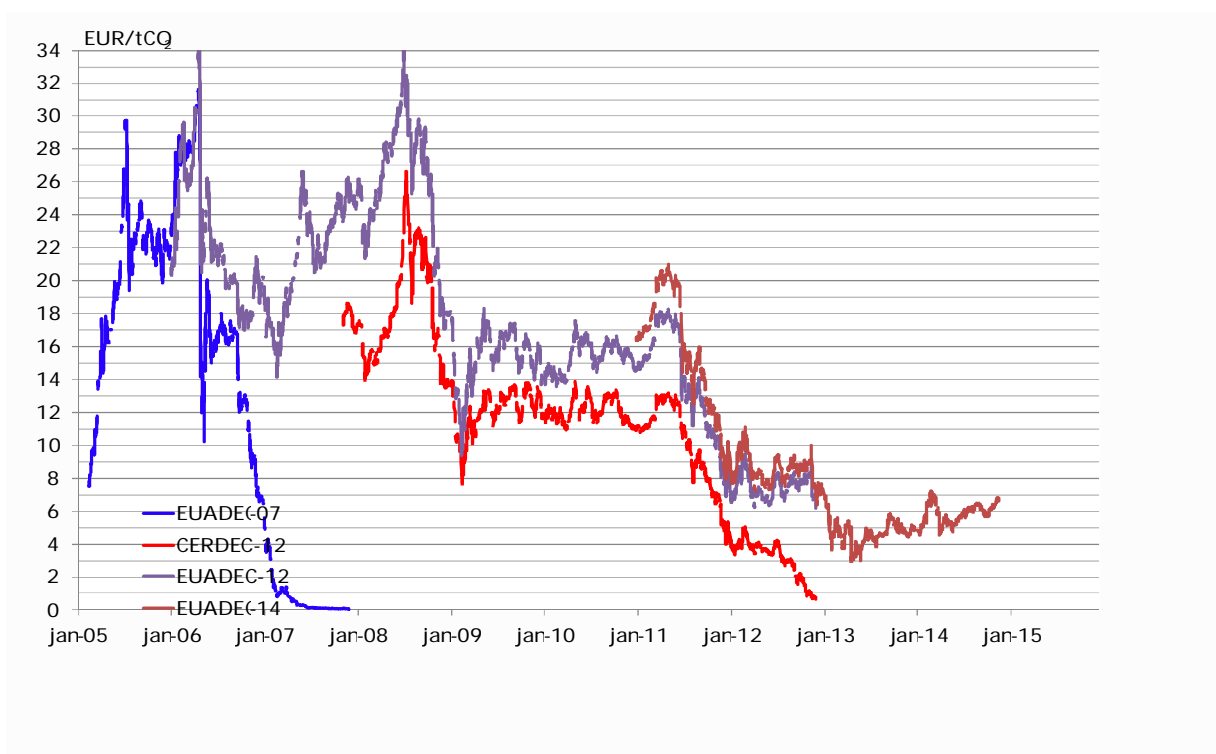
Sundsvall 2014-11-21

Bilaga 1: Tabeller och Figurer hämtade ur följande dokument

<http://www.svenskenergi.se/Global/Statistik/Aktuellt%20kraftl%c3%a4ge/Kraftl%c3%a4get-Sverige-grafer-tabeller.pdf>

<http://www.svenskenergi.se/Global/Statistik/Diagram-och-tabeller-elmarknadspriser-i-Sverige-och-Europa.pdf>

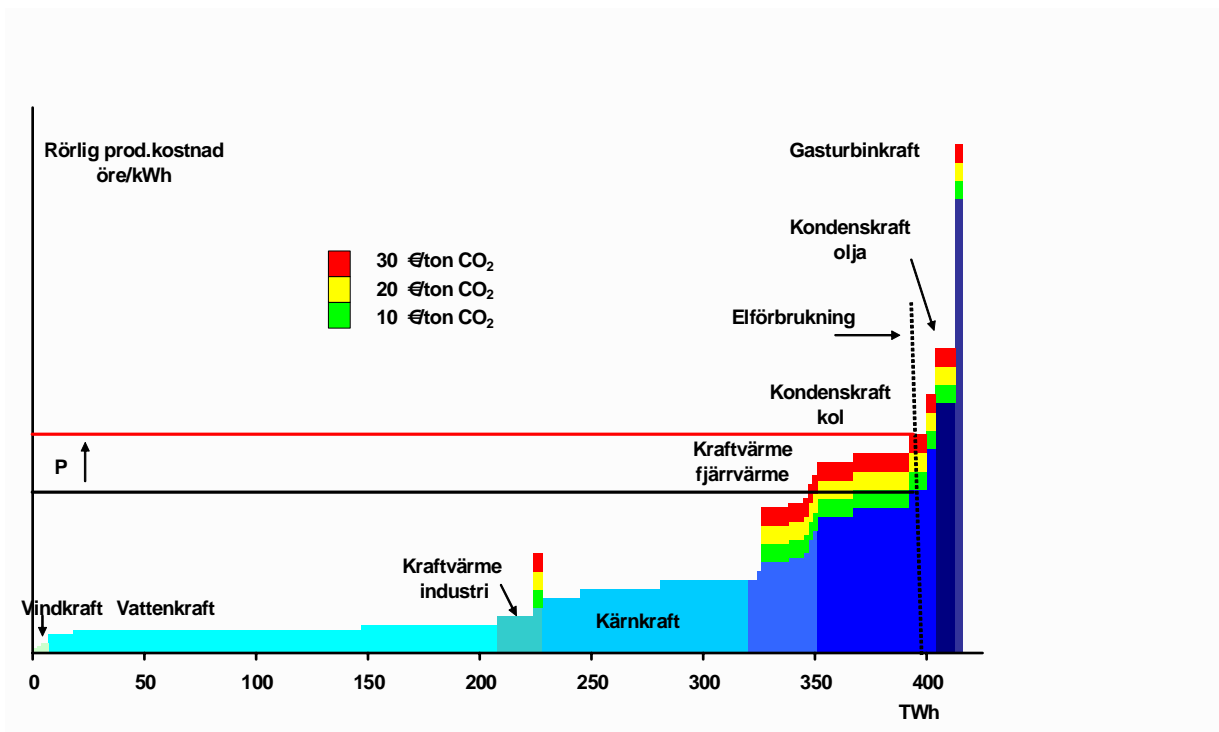
Figur 1: Priset på utsläppsrätter 2005 till 2015

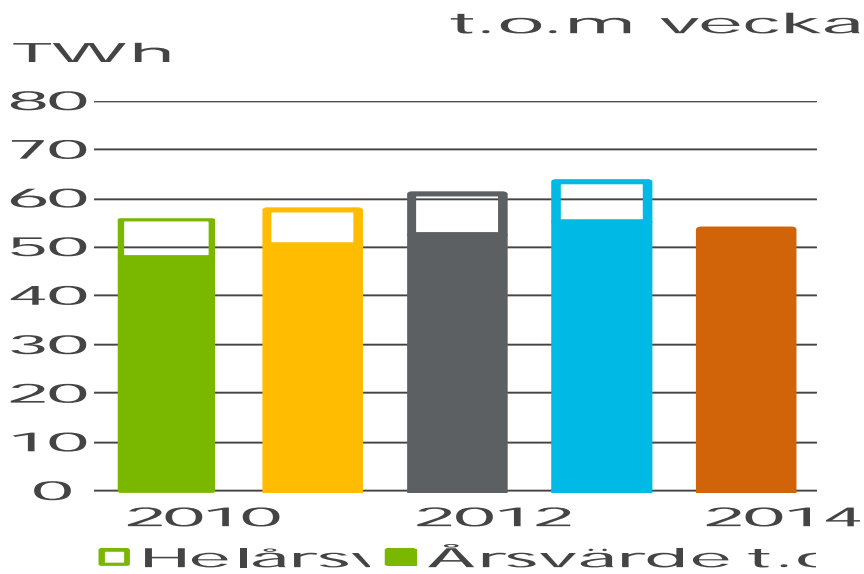
Figur 2 Prisutvecklingen på kol 1990-2014

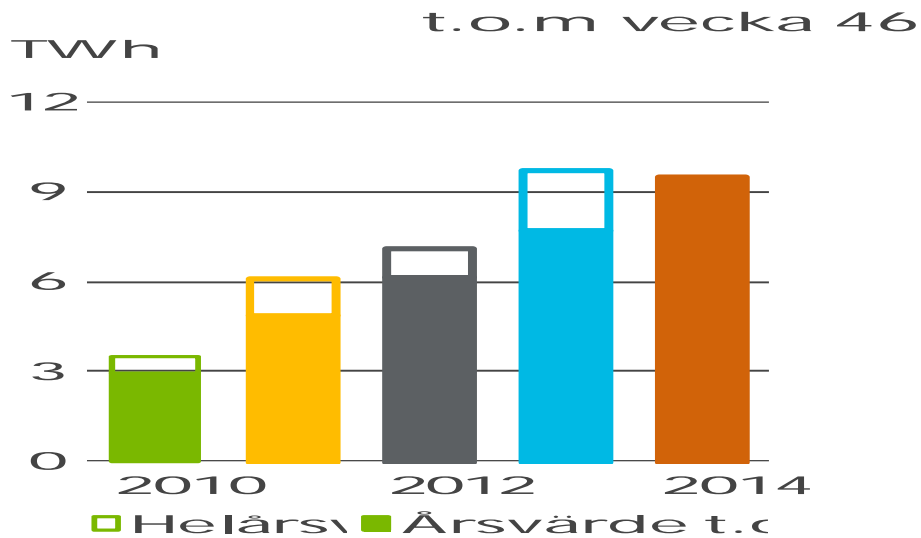
Figur 3 : Utbudskurva och marginalprisättning av el i Norden

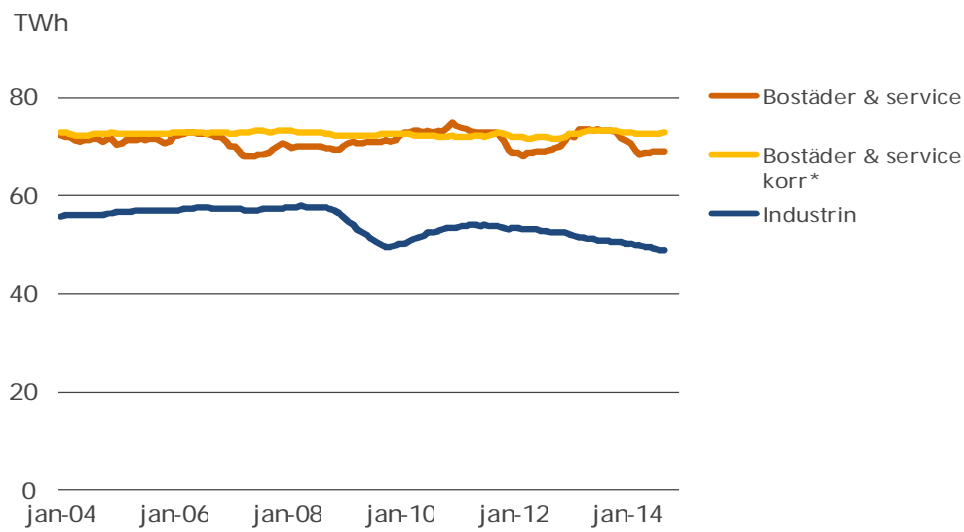
Figur 4: Elproduktion från Kärnkraft i Sverige åren 2010-2014

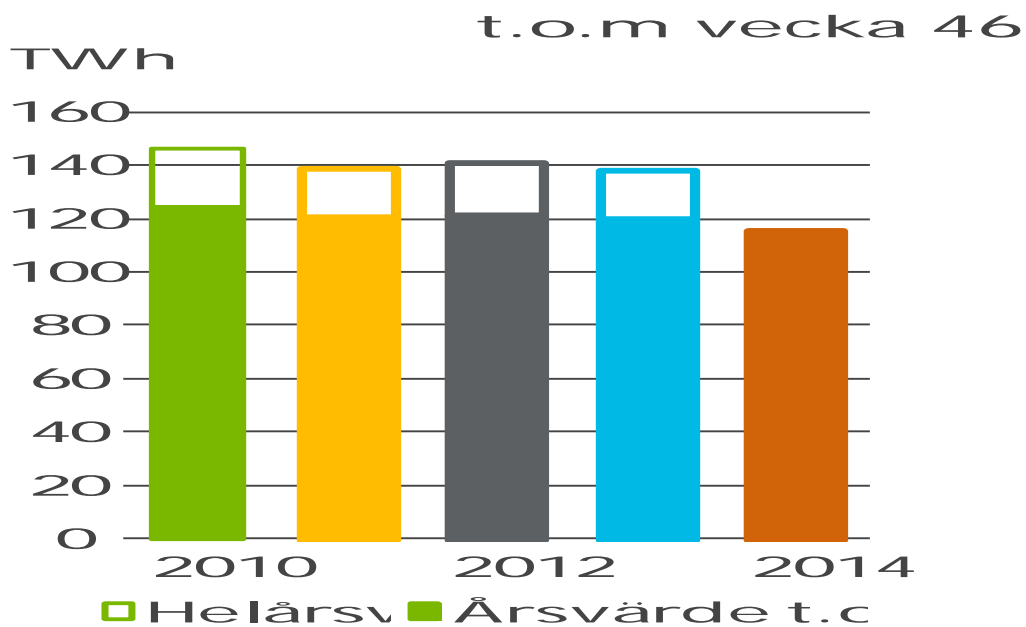
Figur 5: Elproduktion från vindkraft åren 2010-2014

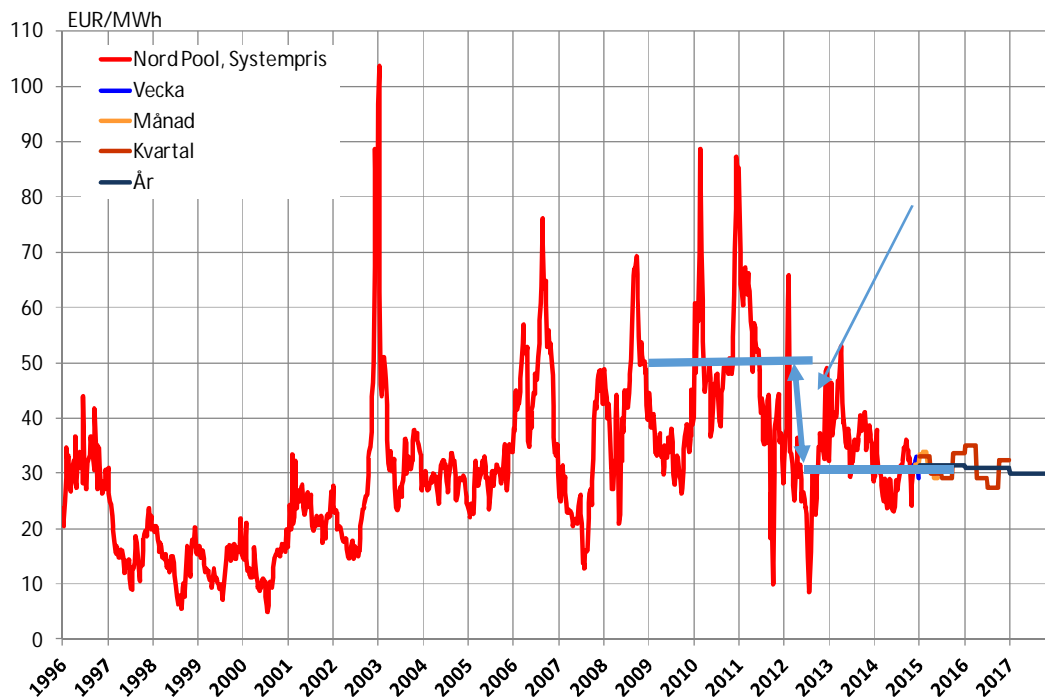
Figur 6 Elanvändning i Sverige rullande tolv månaders

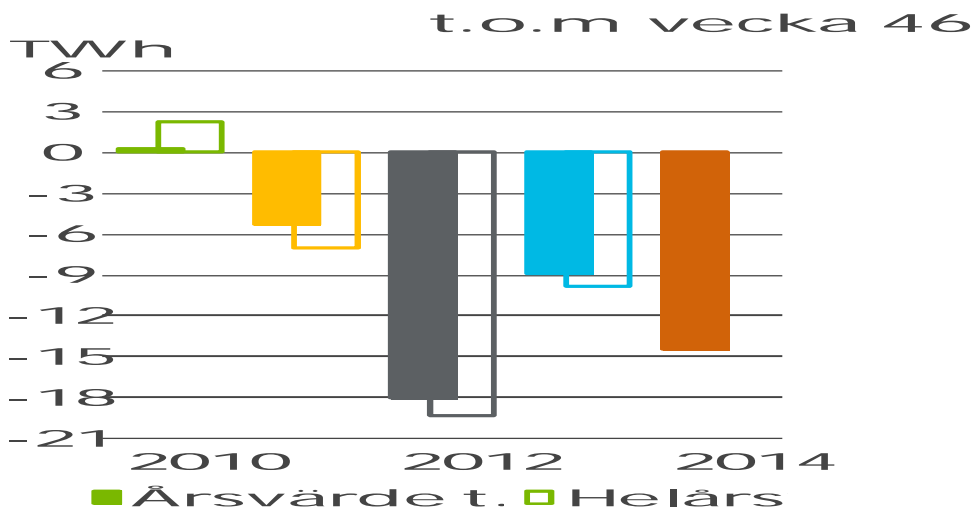
Figur 7: Total elanvändning inkl. förluster i Sverige, ackumulerat från årets början

Figur 8 Spotpriser i Norden perioden 1996-2014

Figur 9 Elelexport från Sverige under åren 2010-2014

Bilaga 2 : Effektbalansen i det Nordiska elnätet vid tre tillfällen i November

ELPRODUKTION(MW) I NORDEN KL 07:30 2014-11-19						
Produktion	SE	DK	NO	FI	EE	Total
Totalt inom landet	21 058	4 748	20 653	8 866	1 410	56 734
Kärnkraft	7 964	-	-	2 767	-	10 731
Vatten	10 804	-	20 216	1 944	-	32 963
Värme	888	3 252	307	4 036	1 324	9 807
Vind	988	1 495	130	45	86	2 745
Ospecificerat	415	-	-	74	-	489
Förbrukning	19 251	4 815	16 952	11 100	1 219	53 336
Nettoexport(-)/import	-1 807	67	-3 700	2 234	-192	-3 398

Effektbalansen den 19 november kl 07:30 visar en "relativt bra" dag för vindkraften i Norden. Med knappa 1000 MW effekt i Sverige så är tillgänglig effekt ca 20% av installerad effekt. Som bidrag till det Nordiska kraftnätet stod vindkraften här för ca 5%.

ELPRODUKTION(MW) I NORDEN KL 10:37 2014-11-20						
Produktion	SE	DK	NO	FI	EE	Total
Totalt inom landet	21 590	3 763	21 775	8 851	1 516	57 495
Kärnkraft	7 803	-	-	2 770	-	10 573
Vatten	11 940	-	21 395	1 823	-	35 162
Värme	992	3 664	315	4 104	1 501	10 576
Vind	442	98	65	70	15	690
Ospecificerat	415	-	-	84	-	499
Förbrukning	19 760	5 078	17 318	11 142	1 261	54 558
Nettoexport(-)/import	-1 830	1 315	-4 461	2 291	-255	-2940

Effektbalansen den 20 november kl 10:37 visar en "mindre bra dag" för vindkraften i Norden. Med 440 MW effekt i Sverige så är tillgänglig effekt ca 9% av installerad effekt (4700 MW). Som bidrag till det Nordiska kraftnätet stod vindkraften här för endast 1,3%. I Danmark är man nu helt beroende av inhemsk kolkraft samt import för att klara sitt effektbehov då Dansk vindkraft endast står för 2% av det Danska effektbehovet!

ELPRODUKTION(MW) I NORDEN KL 07:20 2014-11-21						
Produktion	SE	DK	NO	FI	EE	Total
Totalt inom landet	20 984	3 510	22 550	9 617	1 544	58 204
Kärnkraft	7 982	-	-	2 770	-	10 752
Vatten	11 282	-	22 074	2 182	-	35 538
Värme	1 019	3 431	312	4 522	1 533	10 816
Vind	287	79	163	49	11	589
Ospecificerat	415	-	-	94	-	509
Förbrukning	19 370	4 745	17 560	11 779	1 258	54 711
Nettoexport(-)/import	-1 614	1 268	-5 033	2 161	-303	-3 521

Effektbalansen den 21 november kl 07:30 visar åter att vindkraftens endast spelar en marginell roll för den Nordiska elsystemet. Nu på morgonen mäktar sveriges samtliga vindkraftsverk med att producera endast 287 MW effekt vilket ger en tillgänglig effekt av endast ca 6% av installerad effekt. Notera då att Sverige trots obetydlig vindkraftsproduktion exporterade 1600 MW eller ca 8% av sin elproduktion!

Bilaga 3: Mikael Odenberg: Politiker förvånas över nätinvesteringarnas storlek

Mikael Odenberg menar att näten tas för givna. FOTO: SVK

Svensk energipolitik är mest fokuserad på hur elen produceras, men hur den ska nå användarna är inte lika självklart. Det menar Svenska Kraftnäts generaldirektör Mikael Odenberg.

- Det är viktigt att politiker är medvetna om att den energipolitik som man lägger fast också kostar i form av nätkostnader, säger han.

Daniel Löfstedt på uppdrag av Svensk Energi

Daniel Löfstedt, Second Opinion

www.second-opinion.se

[Mikael Odenberg: Politiker förvånas över nätinvesteringarnas storlek | Second Opinion](#)

Effekthöjningarna i kärnkraften, utbyggnaden av vindkraft, sammankopplingen med andra länder och reinvesteringar i det gamla nätet. Det är faktorerna som ställer nätfrågan i helt annat ljus än tidigare.

Svenska Kraftnät går från att knappt ha investerat i elnäten alls till att genomföra väldigt stora investeringar. Myndigheten femtonfaldigar sin budget på mycket kort tid och i våras presenterade Svenska Kraftnät sin perspektivplan. I den talar man om hur mycket nätinvesteringar som behövs de närmaste 10-15 åren. Notan landar på 60 miljarder kronor. - Perspektivplanen höjde ögonbrynen på ganska många om hur stora belopp det handlar om. Inte ens finansdepartementets tjänstemän tror jag hade någon nämnvärd koll på vad prislappen är för de nätinvesteringar som följer av de energipolitiska besluten, säger Mikael Odenberg.

Och här sätter han fingret på ett generellt politiskt problem som han upplever: förståelsen

saknas för att det behövs en utveckling på nätsidan för att kunna bemöta omställningen i produktionen – och att näten kostar pengar.

- Debatt och fokus i energipolitiken handlar om hur vår el produceras och inte hur den distribueras. Jag vet av egen riksdagserfarenhet att Svenska kraftnäts investeringsplan och andra nätinvesteringar passerar ganska obemärkt förbi. De är aldrig föremål för några politiska diskussioner.

Vill du att det politiska intresset ska förändras?

- Det är inte eftersträvansvärt att landa i ett läge då parti X tycker att just den ledningen ska byggas och att parti Y tycker en annan. Däremot är det viktigt att man på politisk nivå är medveten om vad den energipolitik som man lägger fast för med sig i form av till exempel nätinvesteringar.

Förstår inte politikerna det, menar du?

- Jodå, men det har funnits en allmän oförmåga att se hur helheten med nätinvesteringar hänger ihop. Alla aktörer – även kraftbranschen – har en tendens att ta näten för givna. Och i ett läge när man till exempel installerar en vindkraftspark så är kravet att nätet ska vara på plats utan dröjsmål. När vindentreprenören får sin finansieringslösning på plats blir det plötsligt väldigt bråttom. Man vill ha nätet på plats snabbt utan att förstå att vi bland annat måste göra våra tekniska förstudier. Jag tror att vissa aktörer kan uppfatta oss som tröga, men vi är en statlig myndighet som måste behandla alla lika. Det finns inga gräddfiler, säger han.

Situationen med dryga investeringar i elnäten är ingen unik svensk situation. Norge planerar att investera mellan 50 och 70 miljarder norska kronor de kommande tio åren. Och i Tyskland är mycket omfattande nätinvesteringar ett grundvillkor om man ska klara att genomföra sin Energiewende. För att ge några exempel.

- **Alla nätinvesteringar kommer i slutändan att betalas av kunderna och våra nätavgifter kommer att fördubblas på tio år.** De regionala och lokala elnätsföretagen står också inför stora investeringar i sina nät och de menar att de inte får tillräckligt med utrymme för sina intäkter i förhandsregleringen av elnätsavgifterna och har dragit det här till domstol, säger Mikael Odenberg.

Bilaga 4: Skattefriheten för vindkraft bryter mot EU:s statstödsregler

Svensk Fjärrvärme och Energi Norge har låtit göra en rättsutredning om dagens skattefrihet för vindkraft. Utredningen, som överlämnas till Finansdepartementet idag, visar att befrielsen från energiskatt för egenproducerad vindkraft inte är förenlig med EU:s statsstödsregler.

Företag som producerar el från vindkraft för egen användning är idag befriade från energiskatt, oavsett hur mycket de producerar, om de inte yrkesmässigt producerar el. Skattebefrielsen har uppmärksammats vid flera tillfällen, bland annat av Svensk Fjärrvärme. Efter att den så kallade Nettodebiteringsutredningen hade utrett frågan föreslog den att skattebefrielsen för vindkraft skulle slopas. Regeringen har ännu inte genomfört den delen av förslaget.

Elcertifikatssystemet är det styrmedel som ska styra produktionen av förnybar el i Sverige - och Norge, sedan länderna gick in i ett gemensamt system 2012. Eftersom skattebefrielsen undergräver teknikneutraliteten i systemet påverkar den även det gemensamma elcertifikatssystemet.

För att få mer kunskap om skattebefrielsens laglighet har Svensk Fjärrvärme och Energi Norge låtit advokatbyrån Öberg & Associés, göra en rättsutredning, som idag överlämnades vid ett möte med svenska Finansdepartementet.

Utredningen visar att den nuvarande skattebefrielsen strider mot EU:s statsstödsregler (se fakta nedan). Dagens skattefrihet är inte heller samhällsekonomiskt motiverad och innebär stor snedvridning i konkurrensen mellan producenter av förnybar el. I rättsutredningen konstateras att skattebefrielsen ger en betydande ekonomisk fördel för de aktuella vindkraftproducenterna och indirekt även gynnar vissa leverantörer i vindkraftssektorn.

Svensk Fjärrvärme och Energi Norge stödjer den statliga Nettodebiteringsutredningens förslag att slopa skattebefrielsen för egenproducerad vindkraft. Vi anser att utredningens förslag bör genomföras snarast möjligt, lämpligen i höstens budgetproposition.

Skattebefrielsen bör slopas eftersom

- **den inte ger någon klimatnytta p.g.a. ETS och elcertifikatssystemet, och är kostsam**
- undergräver teknikneutraliteten i elcertifikatssystemet
- undergräver elcertifikatsmarknaden med Norge
- försvagar biokraftvärmens konkurrenskraft
- försvagar fjärrvärmens konkurrenskraft (gentemot värmepumpar som drivs av skattebefriad el)

Fakta:

- Nettodebiteringens förslag presenterades i betänkandet SOU 2013:46
- Lagtexten om skattebefrielse för vindkraft finns i 11 kap. 2 § i Lagen om skatt på energi.

Några av de huvudsakliga slutsatserna i rättsutredningen

- Skattebestämmelsen uppfyller samtliga kriterier för att utgöra statligt stöd (art. 107.1 FEUF)

Skattebestämmelsen omfattas inte av undantagen:

- i förordningen om stöd av mindre betydelse
- i gruppundantags-förordningen
- i riktlinjerna för statligt stöd till miljöskydd och energi
- som "befintligt stöd", inte anmält till kommissionen